

Zpráva o výsledku šetření podnětů

P T a Z T

A

Podnětem doručeným Kanceláři veřejného ochránce práv dne 1. srpna 2001 se na mě obrátila Z T, bytem , ve věci svého syna P T, bytem . Podnět směřoval proti orgánům státní správy Obvodního soudu pro Prahu 3, u něhož mělo docházet k neodůvodněným průtahům v řízení o úpravě výchovných poměrů nezletilého P T, vnuka Z T a syna P T.

K mé výzvě ze dne 11. září 2001 doložila podáním ze dne 9. října 2001 Z T plnou moc k zastupování P T ve věci neodůvodněných průtahů u Obvodního soudu pro Prahu 3 a rozšířila podání o svůj vlastní podnět proti státní správě Obvodního soudu pro Prahu 3 ve věci neodůvodněných průtahů v řízení o jejím návrhu na úpravu styku s vnukem, který je veden pod spisovou značkou 4316/2001/VOP/TL.

Podnětem doručeným Kanceláři veřejného ochránce práv dne 14. srpna 2001 se na mě obrátil P T, bytem , zastoupený občanským sdružením Spravedlnost dětem, sídlo Bítovská 9/1227, 140 00 Praha, jehož jménem jedná Luboš Patera, zmocněnec sdružení. Podnět mimo jiné směřoval proti orgánům státní správy Obvodního soudu pro Prahu 3, u něhož mělo docházet k neodůvodněným průtahům v řízení o úpravě výchovných poměrů nezletilého P T, syna P T. V této části je podnět veden pod spisovou značkou 4940/2002/VOP/TL.

Neodůvodněné průtahy v soudním řízení měly podle obou stěžovatelů spočívat mimo jiné v tom, že Obvodní soud pro Prahu 3 nerozhodoval o návrhu P T na výkon rozhodnutí udělení pokuty matce A T podaného z důvodu, že matka maří soudem stanovené styky otce s nezletilým, a že soud v řízení o návrhu babičky Z T od října roku 1999 neučinil ani jeden úkon.

Na základě ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 zákona o veřejném ochránci práv (dále jen ZVOP), ve znění zákona č. 265/2001 Sb., jsem ve věci zahájila šetření.

B

Podle ustanovení § 15 odst. 2 písm. b) a c) ZVOP jsem dopisy ze dne 23. října 2001 vyzvala předsedu Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. J. K. o poskytnutí písemného stanoviska ke skutkovým a právním otázkám podnětu a o vysvětlení postupu soudu v řízeních o návrzích P. T. a Z. T.

V odpovědi k oběma podnětům ze dne 15. listopadu 2001 JUDr. J. K. uvedl, že mohl vycházet pouze ze správního spisu zn. Spr. 476/99, neboť spis nezletilého P. T., č.j. 10 Nc 33/96, byl dne 5. 9. 2001 odeslán Okresnímu soudu v Liberci jako soudu nadále místně příslušnému, neboť Obvodní soud pro Prahu 3 svým usnesením ze dne 11. 4. 2001 přenesl svoji příslušnost na Okresní soud v Liberci podle ustanovení § 177 odst. 2 o.s.ř.

Uvedl dále, že P. T. se na něj písemně obrátil 22 dopisy, Z. T. 21 dopisy. Krom toho se na něj obraceli i osobně a telefonicky. Stěžovali si na postup v řízení i u Městského soudu v Praze a Ministerstva spravedlnosti. Na tyto dopisy podle svých slov pravidelně odpovídal, opakovaně se vyjadřoval k průběhu řízení dopisy zasílanými na výzvy místopředsedkyně Městského soudu v Praze i Ministerstva spravedlnosti.

K řízením, které u Obvodního soudu pro Prahu 3 probíhaly, JUDr. J. K. uvedl, že rozvodové řízení manželů T. nebylo pravomocně skončeno s ohledem na skutečnost, že nebyla dosud pravomocným rozhodnutím upravena výchova a výživa nezletilého P. „Rozvodový spis vyřizuje senát 9 C (Mgr. K. Č.), opatrovnickou věc vyřizoval JUDr. I. E., po změně rozvrhu práce JUDr. L. H., po další změně rozvrhu práce opět JUDr. I. E.“

K obsahu podnětu JUDr. J. K. uvedl: „Opakovanými nahlédnutími do spisu nebylo shledáno, že by řízení bylo záměrně protahováno a docházelo k neodůvodněným průtahům. Příčinou průtahů byla skutečnost, že ze strany účastníků, a to zejména ze strany stěžovatele P. T. a stěžovatelky Z. T., byly a jsou podávány další a další návrhy, návrhy na nařízení předběžného opatření, návrhy na vyloučení soudců, ... jakož i to, že veškerá rozhodnutí vydaná ve věci jsou v zápětí napadena odvoláním, event. dovoláním. Výsledkem je skutečnost, že se spis opakovaně zasílal Městskému soudu v Praze, dovolacímu Nejvyššímu soudu ČR. Tyto skutečnosti bránily tomu, aby ve věci mohlo být prováděno dokazování – na jedné straně si stěžovatelé stěžují na průtahy, na druhé straně svým jednáním způsobují, že nutné úkony ve věci není možné provádět. ... Spis byl u Nejvyššího soudu ČR od 27. 10. 1999 do 24. 2. 2000, od 9. 3. 2000 u Městského soudu v Praze, a to do 6. 4. 2000, poté bylo ve věci jednáno a rozhodnuto o předběžných opatřeních 31. 5. 2000, dne 14. 7. 2000 byl spis s odvoláními odeslán Městskému soudu v Praze, po vrácení spisu byl dne 1. 9. 2000

spis zaslán Nejvyššímu soudu ČR, po vrácení spisu bylo usnesením ze dne 27. 10. 2000 rozhodnuto o návrhu na předběžné opatření, po odvolání otce byl spis zaslán opět Městskému soudu v Praze. V průběhu odvolacího řízení P. T. namítl podjatost soudců Městského soudu v Praze a o vyloučení soudců rozhodoval Vrchní soud v Praze. Po vrácení spisu zdejší soud usnesením ze dne 11. 4. 2001 rozhodl o přenesení příslušnosti na Okresní soud v Liberci.“

K návrhu babičky Z. T. JUDr. J. K. uvedl, že spis byl Obvodnímu soudu pro Prahu 3 postoupen 26. 10. 1999 Okresním soudem v Liberci a že „vzhledem k existenci kmenového spisu 10 Nc 33/96 nebyl zapsán pod samostatnou spisovou značkou, nýbrž byl připojen ke kmenovému spisu“.

V závěru svého vyjádření JUDr. J. K. uvedl, že „vyřizování věci bylo dlouhodobě sledováno mnou, místopředsdkyní Mgr. D. F., jakož i místopředsdkyní Městského soudu v Praze JUDr. J. K. : Zaviněné neodůvodněné průtahy ze strany zdejšího soudu nebyly shledány, ze strany soudců zdejšího soudu, JUDr. I. E. a JUDr. L. H., bylo rozhodováno v souladu s procesními předpisy a nečinnost zjištěna nikdy nebyla. Pokud do dnešní doby ve věci nebylo rozhodnuto, stalo se tak z důvodu procesního postupu stěžovatelů P. T. a Z. T., zejména z důvodu opakovaných stížností, opakovaných návrhů na nařízení výkonu rozhodnutí, předběžných opatření, podaných návrhů na vyloučení soudců, dovolání, odvolání apod. V důsledku tohoto procesního postupu při nutnosti respektování o.s.ř. takto spis byl opakovaně zasílán soudům vyšší instance a nebylo možné ve věci pravidelně jednat a provádět nutné dokazování.“

Ze shromážděné dokumentace jsem zjistila následující nejvýznamnější okolnosti případu:

Nezletilý P. T. se narodil 7. června 1995 manželům P. T. a A. T., rozené M. Po neshodách mezi manžely došlo k podání návrhu na rozvod manželství a svěření nezletilého do výchovy matky (návrh matky ze dne 9. 5. 1996) a k návrhu na úpravu poměrů nezletilého (návrh otce ze dne 16. 6. 1996) u Obvodního soudu pro Prahu 3. Manželé T. a jejich syn P. byli hlášeni k trvalému pobytu na adrese

Po podání návrhu na rozvod manželství opustila A. T. společnou domácnost a se synem se odstěhovala ke svým rodičům do Liberce. Soudce Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. I. E. vyslovil dne 29. 7. 1996 svou místní nepřislušnost, neboť z obsahu spisu zjistil, že matka s nezletilým P. bydlí u svých rodičů v Liberci, a postoupil věc Okresnímu soudu v Liberci. K odvolání otce však Městský soud v Praze dne 16. 9. 1996 toto rozhodnutí zrušil a v řízení tak byl i nadále místně příslušný Obvodní soud pro Prahu 3.

Od 26. 8. 1996 manželé na krátkou dobu společnou domácnost obnovili. Dne 6. 11. 1996 A T i se synem společnou domácnost opět opustila, odjela údajně do Liberce a setrvala i s nezletilým P na otci neznámém místě. Od té doby neumožňovala otci styk s dítětem.

Z tohoto důvodu na návrh otce Obvodní soud pro Prahu 3 ústy předsedy senátu JUDr. I E vydal dne 27. 2. 1997 předběžné opatření, podle kterého je otec oprávněn stýkat se s nezletilým v každém sudém týdnu v roce v sobotu od 9 do 18 hodin. „Otec převezme nezletilého v trvalém bydlišti matky a tamtéž nezletilého matce také předá. Matka je povinna nezletilého ke styku řádně připravit.“ Rozhodnutí o tomto předběžném opatření nabylo právní moci dne 17. 11. 1997.

Matka však neumožňovala otci styk s dítětem ani po vydání tohoto předběžného opatření. Dne 17. 7. 1997 Obvodní soud pro Prahu 3 ústy JUDr. E vyzval matku A T k plnění předběžného opatření ze dne 27. 2. 1997.

Protože A T předběžné opatření ani poté neplnila, podal otec dne 7. 8. 1997 Obvodnímu soudu pro Prahu 3 návrh na výkon rozhodnutí odnětím nezletilého matce.

Ze záznamů orgánu sociálně-právní ochrany dítěte zjišťují, že v průběhu podzimu roku 1997 matka začala umožňovat styk nezletilého s jeho otcem P T (uskutečnil se 1. 11. 1997, 15. 11. 1997, 29. 11. 1997, 13. 12. 1997). Syna si otec vyzvedával i jej vracel v místě bydliště matky v Liberci.

Z odůvodnění rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 19. 2. 1998 zjišťují, že 13. prosince 1997 P T syna nevrátil matce. P T to později vysvětloval tak, že matka si syna nevyzvedla v souladu s usnesením soudu. V něm je uvedeno „v trvalém bydlišti matky“, tj. v Praze. Při šetření u Magistrátu města Liberce jsem však zjistila, že matka A T byla v Liberci trvale hlášena od 10. 11. 1997.

Obvodní soud pro Prahu 3 ústy JUDr. E vydal dne 7. 1. 1998 usnesení, jímž nařídil odnětí nezletilého P T otci P T a předání nezletilého do výchovy matky A T. Pokus o doručení tohoto usnesení a jeho výkon nebyl úspěšný. Dne 22. 1. 1998 byl nezletilý P T předán dobrovolně v Liberci poté, kdy matka A T učinila u městského oddělení policie Žižkov Praha 3 trestní oznámení na P T. Dne 23. ledna 1998 A T vzala zpět svůj souhlas s trestním stíháním.

Po tomto incidentu odmítala A T syna otci předávat. Dne 9. 3. 1998 P T prostřednictvím svého právního zástupce učinil návrh soudu, aby nařídil výkon rozhodnutí uložením pokuty matce.

Obvodní soud pro Prahu 3 ústy Mgr. K Č. rozhodl dne 5. 2. 1998 (právní moc dne 1. 6. 1999) o povinnosti P T platit výživné své manželce ve výši 5.000,- Kč měsíčně. Dne 19. 2. 1998 Obvodní soud pro Prahu 3 ústy Mgr. K Č. rozhodl o tom, že manželství T. se rozvádí. Usnesením ze dne 23. 9. 1998 však Městský soud v Praze k odvolání P T : rozvodový rozsudek ze dne 19. 2. 1998 zrušil a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 3 k dalšímu řízení. Důvodem zrušení rozsudku byla novela zákona o rodině, která vstoupila v platnost 1. 8. 1998 a která pro rozvod manželství vyžaduje splnění podmínky pravomocného rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilého pro dobu po rozvodu.

Návrhem ze dne 18. října 1998 se otec P T domáhal u Obvodního soudu pro Prahu 3 výkonu rozhodnutí o výchově nezletilého P : T , které mělo být vykonáno odnětím nezletilého P - T matce A T a jeho předáním otci P T . Návrh byl odůvodněn mimo jiné třiceti sedmi případy styku s dítětem s otcem, které měly být zmařeny matkou.

Dne 15. 4. 1999 učinila Z T návrh Okresnímu soudu v Liberci na úpravu styku nezletilého s prarodičem, a na vydání usnesení o předběžném opatření.

Dne 16. 6. 1999 Okresní soud Liberec svým usnesením vyslovil místní nepřijatelnost pro řízení o návrhu Z T a postoupil návrh Obvodnímu soudu pro Prahu 3.

Obvodní soud pro Prahu 3 ústy JUDr. L H vydal dne 29. 7. 1999 usnesení o změně předchozího předběžného opatření tak, že se styk nezletilého s otcem zakazuje. Návrhy otce na nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítětem matce, kterých podle odůvodnění podal otec od 17. 11. 1997 několik, byly zamítnuty. V odůvodnění soudkyně uvedla: „... je třeba si uvědomit, že jde o rozhodnutí dočasné, motivované jednoznačně zájmem dítěte. Pokud dítě otce tak dlouho nevidělo, jeví se ve vztahu k dítěti jako nejmenší zlo, když otce ještě neuvidí po velmi omezenou dobu a poté bude nastolena možnost nenásilného navazování a obnovování vztahů za pomoci odborníků tak, aby se na výchově dítěte mohli časem podílet bez problémů oba rodiče. K tomuto účelu ještě soud může podle potřeby před rozhodnutím ve věci samé přistoupit k další změně předběžného opatření o styku otce s nezletilým podle doporučení znalců jako k dalšímu dílčímu kroku.“

Odvoláním ze dne 16. 8. 1999 se Obvodní úřad Praha 3 odvolal proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3, podle kterého byla opatrovníkem nezletilého ustanovena Městská část Praha 3. Obvodní úřad uvedl, že vzhledem k trvalému pobytu matky s dítětem v Liberci není možné realizovat místní šetření v Praze 3.

Krajský soud v Ústí nad Labem vydal dne 18. 8. 1999 usnesení (35 Co 33/99 – 102), kterým potvrdil usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 6. 6. 1999 č.j. Nc 664/99-54, kterým vyslovil svou místní nepříslušnost k řízení o úpravě styku nezletilého P T s jeho babičkou, navrhovatelkou Z T. Důvodem pro vyslovení místní nepříslušnosti byla skutečnost, že „matka se v místě bydliště nezdržuje a její pobyt není znám“, a že již jednou byla určena místní příslušnost pro řízení ve věci nezletilého u Obvodního soudu pro Prahu 3.

Nejvyšší soud svým usnesením ze dne 11. 2. 2000 zrušil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 7. 1. 1998, kterým byl nařízen výkon rozhodnutí odnětím nezletilého P T otci a jeho předání matce, neboť výzva, která musela nařízení výkonu předcházet, nebyla řádně doručena.

Městský soud v Praze svým usnesením ze dne 27. 3. 2000 potvrdil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 o předběžném opatření ze dne 29. 7. 1999, jímž byl zakázán styk P T s jeho nezletilým synem P T. Soud vyšel z toho, že došlo ke změně poměrů spočívajících v tom, že „otec nerespektoval rozhodnutí soudu a nezletilého po styku matce včas nevrátil a zadržoval jej u sebe až do 22. 1. 1998. K takovému jednání ze strany otce nedošlo poprvé. ... Po datu 22. 1. 1998 matka neumožňuje otci styk s nezletilým a nerespektuje tak rozhodnutí soudu. Za okolností popsaných shora však nelze popřít reálnost její obavy, že by se neuvážené jednání otce mohlo opakovat a celá situace by nebyla ku prospěchu nezletilého.“ Soud pokračoval: „zákaz styku rodiče s dítětem je mimořádným a pronikavým zásahem do rodičovských práv. V souzené věci však byl vysloven předběžným opatřením, které je opatřením dočasným a jež neprejudikuje konečné rozhodnutí. Za současné situace je nutné, aby se k celé situaci a dosavadnímu chování rodičů vyjádřili znalci, odborníci z oboru psychiatrie a psychologie.“

Městský soud v Praze vydal dne 9. 3. 2001 usnesení č.j. 15 Co 645/2000, kterým potvrdil rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 31. 5. 2000, kterým byla Městská část Praha 3 zproštěna funkce kolizního opatrovníka a kterým bylo Město Liberec ustanoveno opatrovníkem nezletilého.

Obvodní soud pro Prahu 3 se dne 11. dubna 2001 usnesl (č.j. 10 Nc 33/96), že přenáší svou příslušnost v řízení o úpravu poměrů nezletilého pro dobu před rozvodem, pro dobu po rozvodu manželství rodičů, o výkon rozhodnutí, o úpravu styku s babičkou Z T na Okresní soud v Liberci.

Obvodní soud pro Prahu 3 ústy Mgr. D P zamítl svým usnesením č.j. 10 Nc 33/96 ze dne 30. 5. 2001 návrh Z T ze dne 23. 5. 2001 na vydání předběžného opatření o styku s nezletilým tak, že se zamítá. Důvodem byla skutečnost, že nezletilý Z T viděl naposled v době, kdy mu byl jeden rok, lze mít tedy za to, že k ní nemá vybudovaný pevný citový vztah. „Soud je

nadále přesvědčen, že je nutné doplnit řízení znaleckými posudky z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, psychologie u všech účastníků řízení tak, aby znalci zhodnotili vztah mezi Z¹ T¹ a nezletilým P¹, vyslovili se též k tomu, jak postupovat při navazování styku nezletilého se Z¹ T¹. Znalecké posudky však pro procesní aktivity účastníků (opakované návrhy na vydání předběžného opatření, využití práva účastníků na odvolání do rozhodnutí soudu) nebylo možné zatím nechat vypracovat.“

Obvodní soud pro Prahu 3 ústy JUDr. L¹ H¹ zamítl svým usnesením č.j. 10 Nc 33/96 ze dne 21. 6. 2001 návrh P¹ T¹ na změnu předběžného opatření o zákazu jeho styku s nezletilým tak, že se zamítá. „Je beze sporu, že předběžné opatření je svou povahou rozhodnutím dočasným a soud je také téměř před dvěma lety s tímto vědomím a s představou o dalším postupu ve věci činil. Ze spisu je však zřejmé, že další průběh řízení dosud soudu neumožnil přibrat příslušné znalce. ... Za této situace ... dospěl soud k závěru, že je nezbytné, aby se k možnostem a způsobu opětovného navázání kontaktu otce a nezl. a k posouzení výchovných možností a schopností rodičů vůbec vyjádřili kompetentní znalci.“

Městský soud v Praze svým usnesením ze dne 23. 7. 2001 č.j. 15 Co 329/2001 potvrdil rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 11. 4. 2001, kterým soud ústy JUDr. I¹ E¹ přenesl svou příslušnost na Okresní soud v Liberci. Stejněho dne Městský soud v Praze usnesením č.j. 15 Co 331/2001 potvrdil usnesení soudu I. stupně ze dne 30. 5. 2001, jímž byl zamítnut návrh Z¹ T¹ na vydání předběžného opatření o jejím styku s nezletilým, a usnesením č.j. 19 Co 332/2001 potvrdil usnesení soudu I. stupně o zamítnutí návrhu P¹ T¹ na změnu předběžného opatření o zákazu styku se synem. V odůvodnění uvedl, že se kolizní opatrovník nevyjádřil.

Dopisem ze dne 6. února 2002 mne Magistrát města Liberec informoval o tom, že Okresní soud v Liberci usnesením ze dne 8. ledna 2002 zrušil předběžné opatření o zákazu styku otce s nezletilým ze dne 29. 7. 1999, aniž však upravil režim styku mezi otcem a nezletilým P¹ T¹. Magistrát města Liberec v této souvislosti provedl pohovor s nezletilým P¹ T¹ ve škole bez přítomnosti matky.

M¹ V¹ z Magistrátu města Liberec mi telefonicky dne 20. srpna 2002 sdělila, že Krajský soud v Liberci k odvolání otce usnesením č.j. 36 Co 79/2002 ze dne 15. 3. 2002 potvrdil usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 8. 1. 2002, jímž bylo zrušeno předběžné opatření o zákazu styku, a předběžným opatřením upravil styk otce se synem na každou sudou sobotu s tím, že k převzetí dítěte bude docházet v bydlišti matky. Podle sdělení M¹ V¹ styky, s výjimkou prvního, kdy byl nezletilý P¹ T¹ nemocen, skutečně probíhají. Před letními prázdninami otec podal návrh na předběžné opatření ve věci úpravy styku po dobu letních prázdnin. Usnesením Okresního soudu v Liberci č.j. Nc 886/2001 ze dne

26. 6. 2002 potvrzeným Krajským soudem v Liberci mu byl stanoven styk se synem od 15. 7. do 20. 7. a od 20. 8. do 25. 8. 2002. M V konečně uvedla, že v meritorním řízení bude OSPOD navrhopvat ustanovení znalce, který by zhodnotil možnost úpravy styku v rozsahu širším, než jaký stanovil soud v předběžném opatření. Totéž platí ve věci návrhu babičky Z T na úpravu styku s vnukem.

Stěžovatelé tvrdili, že se na orgány státní správy soudů mnohokrát obrátili se stížnostmi na neodůvodněné průtahy v řízení. Tuto skutečnost potvrdil i předseda Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. J K (P T se na něj podle jeho slov obrátil 22 dopisy, Z T 21 dopisy). Tak například Mgr. J Z, právní zástupce P T, adresoval dne 20. 4. 1999 předsedovi Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. J K žádost o odstranění průtahů v řízení u soudu, v němž uvedl, že návrh na výkon rozhodnutí byl učiněn před více než dvěma roky a poté byl několikrát opakován a doplňován. Soud však od té doby žádný úkon neučinil. P T učinil dne 13. 9. 1999 stížnost na průtahy v řízení u předsedy Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. K, v níž uvedl, že soud o jeho návrhu ze dne 7. 8. 1997 na výkon rozhodnutí rozhodl až 29. 7. 1999 a že soud dosud nerozhodl o jeho návrhu na uložení pokuty ze dne 9. 3. 1998. Na tuto skutečnost si dopisem ze dne 2. 2. 2000 P T stěžoval i u předsedy Městského soudu v Praze JUDr. S.

Na stížnost Z T ze dne 18. 11. 1999 předseda Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. Jan Kolařík odpověděl dopisem ze dne 24. 11. 1999, že JUDr. L H sdělila, že „podmínky pro vydání předběžného opatření nejsou dány minimálně proto, že zatím chybí výslech matky k tomuto návrhu, navíc dle názoru soudu bude třeba řešit otázku styku nezletilého s babičkou znaleckým posudkem; jednání zatím nebude nařízeno a soud vyčká návratu kmenového spisu od Nejvyššího soudu ČR. Řízení poté budou vedena společně, přičemž bude rozhodnuto jak ve věci úpravy poměrů k rodičům, tak k babičce“.

Na stížnost P T odpověděl předseda Obvodního osudu pro Prahu 3 JUDr. J K dopisem ze dne 19. června 2001, v němž mu sdělil, že o jeho návrhu ze dne 9. 3. 1998 na výkon rozhodnutí uložení pokuty matce nezletilého za neuskutečněné styky nezletilého s otcem soud zatím nerozhodl. „Odlišný právní názor v této věci zastává předseda senátu JUDr. I E, z jehož vyjádření jsem vycházel při odpovědi na Váš dotaz v této věci ze dne 2. 4. 2001. Protože je věc přidělena od 1. 7. 2001 jiné předsedkyni senátu, ... bude na tuto skutečnost upozorněna s tím, aby o tomto návrhu bylo neprodleně rozhodnuto.“

Na stížnost Z T JUDr. J K dopisem ze dne 18. 4. 2001 odpověděl, že podle § 168 vnitřního a kancelářského řádu se vede pouze jeden spis o všech návrzích v řízeních týkajících se nezletilého. Proto soud nemohl rozhodovat o návrzích Z T po doby, v nichž byl celý spis u odvolacího soudu.

C

Podle ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo na to, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem.

Podle ustanovení § 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen o.s.ř.), ve znění pozdějších předpisů, soud v řízení postupuje v součinnosti se všemi účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná. Podle ustanovení § 100 odst. 1 o.s.ř. jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta.

Zákonem č. 30/2000 Sb., bylo s účinností od 1. ledna 2001 v ustanovení § 75 odst. 4 stanoveno, že o návrhu na předběžné opatření musí být obecně rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl návrh podán, nestanoví-li zákon jinou lhůtu. Před touto novelizací nebyla předsedovi senátu stanovena lhůta pro rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření.

Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí je upraven v ustanoveních § 272 a následujících občanského soudního řádu. Podle znění platného do 31. prosince 2000 před nařízením výkonu rozhodnutí předseda senátu písemně vyzve toho, kdo odmítá podrobit se soudnímu rozhodnutí nebo neplní soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil nebo aby soudem schválenou dohodu plnil. V této výzvě upozorní též na následky neplnění povinností stanovených v rozhodnutí nebo v dohodě. Zůstala-li výzva předsedy senátu bezvýsledná, ukládá předseda senátu tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, postupně pokuty. Jednotlivé pokuty nesměly přesahovat 2.000,- Kč. Předseda senátu mohl v součinnosti s příslušným orgánem obce, popřípadě též se státními orgány, zařídít odnětí dítěte tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a postarat se o jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navráceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.

Novela občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb., přinesla s účinností od 1. ledna 2001 zpřísnění úpravy výkonu rozhodnutí v tom smyslu, že zůstane-li předchozí výzva bezvýsledná, nařídí soud výkon rozhodnutí uložením pokuty až do výše 50.000,- Kč, který lze nařídít opětovně, nebo nařídí odnětí dítěte tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navráceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu. Soud může nařídít výkon rozhodnutí i bez předchozí výzvy, je-li nepochybné, že výzva nemůže vést povinného k dobrovolnému plnění soudního rozhodnutí nebo soudem

schválené dohody o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nebo jestliže by tím bylo splnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí nebo rozhodnutí o navrácení dítěte zmařeno.

D

Podle ustanovení § 1 odst. 3 ZVOP se působnost veřejného ochránce práv nevztahuje na soudy s výjimkou orgánů státní správy soudů. Veřejný ochránce práv se tak může zabývat podněty týkající se výkonu státní správy soudů. To znamená, že může zkoumat, zda orgány státní správy soudů dostatečně zajišťují podmínky pro řádný výkon soudnictví, zda správně vyřizují jim adresované stížnosti a zda napravují případné nedostatky.

V rámci státní správy soudů pak jako velmi významný úkol předseda každého soudu vyřizuje podle ustanovení § 164 a následujících zákona č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, stížnosti právnických či fyzických osob (obsahově totožná byla i úprava podle ustanovení § 26 a následujících zákona č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, ve znění pozdějších předpisů). Stěžovat si je možné na průtahy v řízení, na nevhodné jednání soudních osob a na narušování důstojnosti v řízení před soudem. Předseda soudu je povinen skutečnosti uvedené ve stížnosti prošetřit a do dvou měsíců oznámit výsledek svého šetření. Pokud se stížnost týkala průtahů v řízení, sdělí, zda průtahy shledal či neshledal, popřípadě zda se jedná o průtahy odůvodněné či neodůvodněné. V případě neodůvodněných průtahů v řízení je povinen přijmout opatření k nápravě a stěžovatele o nich vyrozumět.

Průtahy v řízení mohou vznikat dvojným způsobem – buď je jejich příčinou okolnost nezávislá na vůli soudu (soudce), nebo vzniká zaviněním soudce, který věc vyřizuje. První skupinu lze považovat za průtahy odůvodněné, protože není v moci státní správy soudu ani jednotlivých soudců je ovlivnit. Příčinou odůvodněných průtahů v řízení je tak na jedné straně nedostatek soudců, nedostatečné materiální vybavení soudů, extrémní počet žalob připadajících na jednoho soudce apod., na straně druhé složitost konkrétního řešeného případu, nutnost pořizování znaleckých posudků, složité dokazování, důsledné využívání opravných prostředků účastníky v řízení atd. Druhá skupina – průtahy neodůvodněné – vznikají např. špatnou organizací práce, liknavostí soudce, jeho nedostatečnou důsledností apod., tedy je možné je odstranit, neboť spočívají v subjektivních okolnostech.

Vzhledem k zakotvení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě v čl. 6 odst. 1 Úmluvy se problematikou neodůvodněných průtahů v řízení mnohokrát zabýval i Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. V judikatuře soudu se uplatňuje řada

kritérií, jimiž se posuzuje přiměřenost délky řízení [viz například rozhodnutí *König v. Německo*, A.27 (1978), odst. 99, 105]. Jsou jimi zejména význam věci pro osobu, již se řízení týká, složitost věci, chování účastníků řízení a konečně chování rozhodovacího orgánu.

Soud již několikrát vyslovil, že zejména v řízeních týkajících se rodinného stavu je třeba, aby soudní orgány k řízení přistupovaly s mimořádnou péčí (*exceptional diligence*) tak, aby řízení postupovalo k cíli [viz například rozhodnutí ve věci *Maciarello v. Itálie*, A 230-A (1992), odst. 18, které se zabývalo délkou rozvodového řízení, rozhodnutí ve věci *Paulsen-Medalen a Svensson v. Švédsko*, Reports 1998-I (1998), odst. 39, v němž šlo o omezení styku mezi rodičem a dítětem v ústavní péči]. V případě *Laino v. Itálie*, Reports 1999-I (1999), soud posuzoval délku řízení o rozvodu a úpravu výchovných poměrů dětí z manželství vzešlých pro dobu po rozvodu. Soud na jedné straně připustil, že téměř osmiletá délka řízení byla zapříčiněna chováním účastníků řízení (téměř dva roky se v řízení nepokračovalo, protože se manželé pokoušeli dosáhnout smíru), při posuzování délky řízení v celku však konstatoval, že italské soudy vzhledem k povaze věci (rozvod manželství, úprava a stabilizace výchovných poměrů nezletilých dětí) nevěnovaly řízení mimořádnou péči, s níž jsou povinny k těmto typům řízení přistupovat. Nedostatek mimořádné péče štrasburský soud spatřoval především v tom, že po čtyřech letech řízení byla přenesena místní příslušnost na jiný soud, který však pro nedostatek soudců neučinil po více než dva roky jediný úkon.

S vědomím výše vyslovených obecných poznámek k problematice státní správy soudnictví a neodůvodněných průtahů nyní přistupuji k hodnocení výkonu státní správy Obvodního soudu pro Prahu 3 ve věcech, s nimiž se na mě obrátili P
T a Z T

Především je třeba říci, že posuzování odůvodněnosti nebo neodůvodněnosti průtahů je v tomto konkrétním případě vzhledem k jeho okolnostem nadmíru obtížné. Svědčí o tom i obsáhlost „stručného“ výčtu těch nejdůležitějších úkonů, k nimž došlo v řízení u Obvodního soudu pro Prahu 3 předtím, než byla místní příslušnost soudu s definitivní platností přenesena do Liberce. Musím přisvědčit předsedovi obvodního soudu, že řízení podstatně protahoval zejména procesní postup účastníků řízení, kteří se soustavně odvolávali proti rozhodnutím soudu, namítali podjatost soudců a zahrnovali orgány státní správy soudů stížnostmi. Nepochybuji v této souvislosti o tom, že stížnosti na průtahy v řízení byly předsedou soudu formálně vyřizovány v souladu se zákonným postupem pro jejich vyřízení, že předseda Obvodního soudu pro Prahu 3 na stížnosti účastníků řízení pravidelně odpovídal a opakovaně se vyjadřoval k průběhu řízení dopisy zasílanými na výzvy místopředsedkyně Městského soudu v Praze i Ministerstva spravedlnosti.

Pokud však přihlédnu ke kritériím, která pro posuzování přiměřené lhůty pro projednání věci používá Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, nemohu se zbavit dojmu, že české soudní orgány požadavku čl. 6 odst. 1 Úmluvy ne zcela dostály. Jak jsem již uvedla, souhlasím s předsedou soudu v tom, že průtahy v řízení

byly z velké části zaviněny chováním účastníků řízení. Uvědomuji si také, že na délce řízení se nepřímo podepsala i změna zákona o rodině, která způsobila, že prvoinstanční rozvodový rozsudek musel být zrušen. Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí je však relativně samostatným řízením. Pokud jde o složitost věci, nedomnívám se, že by se řízení tohoto typu vyznačovalo nějakou obzvláštní složitostí (podle statistiky Ministerstva spravedlnosti soudy v roce 2001 rozvedly 20549 manželství s nezletilými dětmi). Řízení o úpravě poměrů nezletilého P T je výjimečné snad jenom tím, s jakou vehemencí proti sobě účastníci řízení využívají všech procesních oprávnění, která mají k dispozici.

Také pokud jde o přístup rozhodujícího soudního orgánu k věci mám pochybnost, zda byl splněn požadavek judikatury k čl. 6 odst. 1 Úmluvy, aby soudní orgány k tomuto typu řízení přistupovaly s mimořádnou péčí tak, aby řízení postupovalo ke svému cíli. Pochybnosti vzbuzuje zejména skutečnost, že opatrovnickou věc vyřizoval nejdříve JUDr. I E po změně rozvrhu práce JUDr. L H a po další změně rozvrhu práce opět JUDr. I E. Změny v osobě soudce jistě k plynulosti řízení nepřispívají. Pochybnosti vzbuzuje také skutečnost, že již záhy po zahájení řízení vyslovil JUDr. I E místní nepříslušnost Obvodního soudu pro Prahu 3 a přenesl příslušnost na Okresní soud v Liberci, kteréžto usnesení však bylo nadřízeným soudem zrušeno. Po uplynutí téměř pěti let se situace opakovala a soudce JUDr. I E rozhodl o přenesení příslušnosti k řízení na Okresní soud v Liberci podle ustanovení § 177 odst. 2 o.s.ř., neboť se změnila okolnosti a věc ještě nebyla zralá k rozhodnutí, protože „řízení je třeba obsáhle doplnit o výsledky účastníků a navržených svědků a zejména o znalecké posudky z oboru psychologie a psychiatrie“ (usnesení 10 Nc 33/96 ze dne 11. 4. 2001). Nedostatek mimořádné péče vyplývá i ze skutečnosti, že Obvodní soud pro Prahu 3 o návrzích P T na výkon rozhodnutí rozhodoval s prodlením několika měsíců (např. o jeho návrhu na výkon rozhodnutí ze dne 18. 10. 1998 soud rozhodl až 29. 7. 1999, když jej zamítl v souvislosti s úplným zákazem styku nezletilého s otcem).

Výše uvedené pochybnosti se v první řadě vztahují k řízení o úpravě výchovných poměrů nezletilého ve vztahu k jeho otci, nepřímo však dopadají i na řízení o úpravu styku s jeho babičkou. Z tohoto důvodu nepovažuji za nutné, abych řízení o návrhu Z T na tomto místě blíže rozebírala.

E

Po provedeném šetření musím s ohledem na zákonné vymezení své působnosti konstatovat podle ustanovení § 17 zákona o veřejném ochránci práv, že jsem ve výkonu státní správy Obvodního soudu pro Prahu 3 neshledala porušení právních předpisů ani principů dobré správy.

Tento závěr je však třeba chápat velmi úzce právě vzhledem k tomu, jak je vymezena působnost veřejného ochránce práv v ustanovení § 1 odst. 3 zákona o veřejném ochránci práv. Veřejný ochránce práv v České republice se může průtahy v řízení zabývat jenom z hlediska úzce pojímané státní správy soudů. Jeho záběr zdaleka nedosahuje šíře, v jaké se průtahy v řízení může zabývat Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Na rozdíl ode mě je totiž štrasburský soud oprávněn posuzovat, jak právo na projednání věci v přiměřené lhůtě dodržuje státní moc jako celek, tedy i moc soudní vykonávaná prostřednictvím rozhodovací činnosti jednotlivých soudů a soudců. Z působnosti veřejného ochránce práv je však rozhodovací činnost soudu jednoznačně vyloučena.

Na okraj poznamenávám, že již tak omezená možnost veřejného ochránce práv přispívat k odstranění průtahů v soudním řízení prostřednictvím působení na orgány státní správy soudů se dále smrškla ve světle nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS č. 7/2002 ze dne 18. června 2002, v němž Ústavní soud shledal současný systém výkonu státní správy soudnictví v rozporu s ústavním postulátem dělby moci, pročež zrušil s účinností ke dni 1. 7. 2003 ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, která svěřují výkon státní správy obecných soudů jejich předsedům a místopředsedům.

Anna Šabatová,
zástupkyně veřejného ochránce práv